

Hellemyrsfolket

KAPITEL 1. I Hellen en halv mil nordenfor Bergen, regnet efter gammeldags lengdemål, levde for omtrent 60 år siden en bondemann ved navn Sjur Gabriel.

Gården han eide var så ussel å se til, at den mest lignet en
15 utmark, og huset han bodde i ikke større enn en plasshytte.

Han hadde foruten kone og fem barn også fire kjør, syv smaler og en gris å forsørge.

Gården het Hellemyren, og det navn var det mening i. Stenknauser og myrmark var det alt sammen med de svarte,
20 nakne fjellene og den mørkegrønne sjøen til innhegning.

Som bierhverv drev han med å fiske. Ofte lå han ute om nettene i den lille, tjærede færingsbåten med en av de største guttene, som var i ni, ti års alderen, mest i regnvær, for da bet fisken best. Så rodde han ut på morgenen den halve
25 milen inn til byen, hvor han solgte fangsten for et par orts penger. Fisken var billig i den tiden. Paler og stortorsk stod i en pris av fra fire til ti skilling stykket.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. Etter litt over tolv års ekteskap hadde hun født ni barn til
30 verden. De fire siste var døde, og således gikk det til at hennes yngste, Små-Adna som hun kaltes, var fem og et halvt år gammel.

I denne tiden, da hun altså intet barn hadde ved brystet, fulgte hun undertiden med når mannen fisket. Hun var så
35 heldig med å få bitt, og dertil så dyktig til å ro som noen kar,

uaktet hennes kropp var liten og spinkel som en femtenårs jentes.

Men den større fortjeneste hennes medhjelp gav, gikk som oftest ut igjen til brennevin. For hun hadde den vane å
5 ta sig en tår over tørsten så snart det var en aldri så knepen leilighet. Sjur Gabriel kunde bære sig ad hvordan han vilde, alltid fikk hun stukket noen fisk til side på byturen, som hun så, under foregivende av et eller annet ærend, lusket avsted med og solgte oppe i Torvegården eller inne på brennevins-
10 kneipen tett ved.

En fredag var de først begynt å fiske efter middag og kom derfor ikke til byen før mellom fem og seks om eftermid- dagen. Til gjengjeld var de heldige med salget og fikk fisken avsatt på en times tid.

15 Sjur Gabriel hadde hele tiden hatt øinene med Oline og strengt forbudt henne å forlate båten. Han vilde se om det ikke en gang skulde være mulig å få henne hjem i edru forfatning. Sønnen Jens var blitt sendt opp til bakeren for å kjøpe noen strilekaker, de skulde ha med sig.

20 Nu satt Sjur Gabriel med ryggen til Oline på den forreste toften og snakket med en i nabobåten, som hadde noen store sei han ikke var blitt av med.

Oline satt akterut i rangen foroverbøid med albueene på knærne og haken i hendene. Med det lille, uttrykksløse
25 barneansiktet og det sorte skautet som sluttet om pannen, lignet hun en halv voksen jente, som for spøk hadde klædt sig ut som kone.

Hun så til sidene med et lurende blick uten å røre hodet. Båten var fortøiet i Triangelen, og bryggetrappen så nær ved
30 at en kunde skritte over til den.

Hun reiste sig forsiktig, blev stående litt og så på sin manns rygg med fryktsomme øine og gjepende munn. Så bøide hun sig langsomt og tok noe op fra bunnen av båten, som hennes skjørt hadde skjult mens hun satt. Det var en

bylt innsvøpt i et blårutet tørklæ og knyttet sammen til å bære i hånden.

Atter stod hun et øieblikk stille og betenkte sig. Så sprang hun med et plutselig sett op på båtrelingen og derfra bort på trappen.

Lynsnart hadde Sjur Gabriel vendt sig, satt den høire hånds knokler til støtte mot toften og med et eneste jomp slengt sig akterut, fått det ene kne mot båtrelingen og armen strakt ut efter Oline, hvis skjørt han nådde å få tak i.

›Kar ska du åv!‹ skrek han dempet, men med innett biskhet, idet han rykket i skjørtet.

Oline grep i rekkverket for ikke å tumle bakover, og slet samtidig alt hvad hun kunde for å komme løs.

›Statt stidl, eld eg flængje stakkjen din! Kar ska du åv? spyr eg.‹

Oline gav tapt. Hun mumlet noe om, at hun skulde op til ›ho Guri‹, som tjente på en bondestue i Torvegården.

›Ka heve du i bylten din?‹

Det var sjøtrøien hennes, forklarte hun. Den var revnet i sømmen og nu skulde hun op til Guri for å få nål og tråd til å bøte den med.

Sjur Gabriel skar tenner og fremsnerret en forbannelse.

Han hadde sett at bylten rørte sig.

›Gjev hega,‹ sa han forbitret, og drog så hårdt i skjørtet at Oline ramlet et par trin nedover.

›Dar heve du heile stasen!‹ Hun hevet armen med bylten, som hun hele tiden hadde søkt å holde bak sig, og slengte den av all kraft imot båtbunnen.

Sjur Gabriel vendte sig uvilkårlig for å se hvor den falt, og med det samme slapp han taket i skjørtet.

I samme nu sprang Oline op trappen, skyndte sig over Triangelen og smøg som en ål op i Torvegården.

›Dekers kjærring,‹ mumlet Sjur Gabriel, da han så at hun var borte. ›Tak hidne no att.‹

Han tok sydvesten av hodet, klødde sig i håret, satte den

på igjen, spyttet ut over sjøen og gav sig så til å løse bylten op, hvor han fant innsvøpt i sjøtrøien to lyr og en middelstor torsk.

›Ubegripele til sneddihet,‹ sa han halvhøit og blev sittende
5 bøid over den halvdøde fisken med armene på knærne og hendene nede mellem de skilte ben.

›Ka skal du ha for lyren din, du stril der i båten?‹

Sjur Gabriel så op og fikk øie på en tjenestepike med tørklæ om hodet og kurv på armen; hun stod lenet ut over
10 bryggerekkerket og betraktet fiskene, som matt slo halen mot sjøtrøiens uvante vadmél.

Uten å forandre en mine lot Sjur Gabriel hodet synke ned igjen.

›Svarer du ikkje, din striletamp! Ka ska du ha for lyren
15 din? Du der, hører du! E du døvstom, din strilegap!‹

Sjur Gabriel verdiget henne ikke et ord.

Piken tok en nykjøpt soplime op av kurven, strakte sig utover kanten av bolverket så langt at hun formelig lå og balanserte på det, dasket Sjur Gabriel på sydvesten med
20 spissen av soplimen og skrek: ›E du sovnet eller har du deg en blyhatt! Ka ska du ha for lyren, din strilestabeis? Ve du svare, eller eg sitter polletie på deg.‹

›Du kadn sjøl vera stril, di byslaska,‹ sa en ilter, gneldrende røst, og en gutt i topplue, grå vadmelskufte med tinnknapper
25 og en tine i hånden hoppet fra trappen over i båten. ›Me æ inkje stril, me,‹ vedblev han utfordrende og grep efter soplimen, ›mæ æ nor ifrå Hedlå.‹

›Ka skjiller det meg!‹ kom det kjapt fra den efter anstren- gelsen rødsprengte pike. ›Strilene, di e vel like go, di så
30 inkven anen.‹

›Ka ska du ha for lyren, du der nor fra Hellen, då?‹ satte hun så i igjen.

›Tie skjeling stykkje,‹ bet Sjur Gabriel fra sig.

›E du galen stri – nei ka eg ville seie: mann? Det kan då vel
35 aldri være meningen din! – Ve du ha to?‹

Sjur Gabriel var ubevegelig.

›Tre då?‹

Intet svar.

›Kaslag, ve du ha mer enn tre? Skjems du ikkje? Slikt
5 småttkrattel, den ene e jo ikkje større enn en mortonge.‹

Hun ventet litt.

›Vær no rimeli stri – du der nor fra Hellen. Di små utidige
lyrelivene e der ingen så byr deg mere for. – Folk e’kje nar.‹

›Dan eine æ ein tøsk,‹ bemerket Sjur Gabriel sindig.

10 ›Då e no prisen enno mer uforskammet – slike blaute
småtorsker! Men hør no her, – eg ska gje deg syv skjelling
for slompen, d’e møkke for møkke, men eg harkje ti te stå
her og kjefte lenger.‹

›Du lyt gjeva åtta.‹

15 ›Å neimen gjør eg ei. – Ka tenker du på! Syv, ikkje en kvit
mere.‹

›Du får ’an inkje onne.‹

›Ja så kom me’an då!‹ ropte hun vredt. ›Eg spår, du ska få
vente en anen gang, før nokken gjer deg sånne blodpenger
20 for slik låk fillefisk.‹

Hun tok op av kurven en tut grått karduspapir som hun
åpnet og som inneholdt noen smussige, irrede kobbermynter.

Sjur Gabriel trakk rolig og sendrektig fiskene inn på et
25 stykke vidje, hvis ender han slynget sammen til en hank. Så
reiste han sig, trådte op på toften og rakte hånden ut efter
pengene.

Piken tallet med høi røst skillingene en for en ned i hån-
den på ham.

30 Da først utleverte Sjur Gabriel fisken.

›Din strilepeis!‹ ropte hun hoverende til avskjed, ›for stril
e du no, og stril blir du no!‹ Hun slo op en skrallende latter,
idet hun skyndte sig avsted.

Sjur Gabriel lot som om han ikke hørte, og begynte å gjøre
35 båten klar til avreise.

›Kar æ ho mor?‹ spurte Jens.

›Ho strauk åv – eg veit inkje, kart ho tog vegjen.‹

Han lot blikket fare hen over Triangelen og skottet så til Torvegården. Derpå bukket han sig ned efter Olines sjøtrøie, som han hev akterut, og satte sig så til å øse båten lens.

Jens gjorde fast et nytt humlebånd til åren istedenfor et som var blitt sprengt, ordnet dregglinen forut så den dannet en kveil, og så i ett vekk mot Triangelen og trappen. Da det ikke var mere å gjøre for ham, stillet han sig forut med skrevende ben, hendene i bukselommene og ansiktet mot land. Hans mine var sørgmodig, blikket urolig og spent.

Da båten var lens, kastet Sjur Gabriel øsekaret bak sig, tok en skrå op av vestelommen og bet et stykke av. Så satt han og gumlet med hendene stemmet om hoftene og blikket vendt i samme retning som gutten. Av og til sukket han tungt, mumlet noe, og flyttet sig i setet. Dagslyset var ved å gå under, men månen stod på himmelen, og det var stille vær.

Omsider reiste han sig.

›Halt deg hjå bådne,‹ sa han til Jens uten å vende sig om imot ham. ›Eg kjemb straks atte.‹

Så skrittet han hen på trappen, steg langsomt op ad den, og blev borte for Jens mellem bærerne og fløtmennene, som stod i klynger på Triangelen.

Hellemyrsfolket

KAPITEL 1. I Hellen en halv mil nordenfor Bergen, regnet efter gammeldags længdemål, levede for omtrent 60 år siden en bondemand ved navn Sjur Gabriel.

15 Gården han ejede var så ussel at se til, at den mest lignede en udmark, og huset han bodde i ikke større end en plads-hytte.

Han havde foruden kone og fem børn også fire køer, syv smaler og en gris at forsørge.

20 Gården hed Hellemyren, og det navn var der mening i. Stenknauser og myrmark var det altsammen med de svarte, nakne fjællene og den mørkegrønne sjø til indhegning.

Som bierhverv drev han på med at fiske. Ofte lå han ude om nætterne i den lille, tjærede færingsbåd med en af de største gutter, der var i ni, ti års alderen, mest i regnvejr, for 25 da gav fisken bedst bid. Så rodde han ud på morgenen den halve mil ind til byen, hvor han solgte fangsten for et par orts penger. Fisken var billig i den tid. Paler og stortosk stod i en pris fra fire til ti skilling stykket.

Konen Oline lå på barselseng omtrent en gang om året. 30 Efter lidt over tolv års ægteskab havde hun født ni børn til verden. De fire sidste var døde, og således gik det til, at hendes yngste, Små-Adna, som hun kaldtes, var fem og et halvt år gammelt.

I denne tid, da hun altså intet barn havde ved brystet, 35 fulgte hun undertiden med, når manden fiskede. Hun var så

heldig med at få bid, og dertil så dygtig til at ro som nogen kar, uagtet hendes krop var liden og spinkel som en femten-års jentes.

Men den større fortjeneste hendes medhjælp gav gik som
5 oftest ud igjen til brændevin. For hun havde den vane at ta sig en tår over tørsten, såsnart der var om end aldrig så kneben en lejlighed. Sjur Gabriel kunde bære sig ad, hvordan han vilde, altid fik hun stukket nogle fisk tilside på byturen, som hun så, under foregivende af et eller andet ærinde,
10 luskede afsted med og solgte oppe i Torvegården eller inde på brændevinsknejpen tæt ved.

En fredag var de først begyndt at fiske efter middag, og kom derfor ikke til byen før mellem fem og seks om eftermiddagen. Til gjengjæld var de heldige med salget og fik
15 fisken afsat på en timestid.

Sjur Gabriel havde hele tiden havt øjnene med Oline og strængt forbudt hende at forlade båden. Han vilde dog se, om det ikke engang skulde være muligt at få hende hjem i ædru forfatning. Sønnen, Jens, var bleven sendt op til bage-
20 ren for at købe nogle strilekager, de skulde ha med sig.

Nu sad Sjur Gabriel med ryggen til Oline på den forreste tofte og snakkede med en i nabobåden, der havde nogle store sej, som han ikke var bleven af med.

Oline sad agterud i rangen foroverbøjet med albuerne på
25 knæerne og hagen i hænderne. Med det lille, udtryksløse barneansigt og det sorte skout, der sluttede tæt om panden, lignede hun en halv voksen jente, der for spøg havde klædt sig ud som kone.

Hun så til siderne med et lurende blik uden at røre hodet.
30 Båden var fortøjet i Triangelen, og bryggetrappen så nær ved, at en kunde skridte over til den.

Hun rejste sig forsigtig, blev stående lidt og så på sin mands ryg med frygtsomme øjne og gjæpende mund. Så bøjede hun sig langsomt og tog noget op fra bunden af båden, som
35 hendes skjørt havde skjult, mens hun sad. Det var en byldt,

indsvøbt i et blårudet tørklæde og knyttet sammen til at bære i hånden.

Atter stod hun et øjeblik stille og betænkte sig. Så sprang hun med et pludseligt sæt op på bådrælingen og derfra hen
5 på trappen.

Lynsnart havde Sjur Gabriel vendt sig, sat den højre hånds knokler til støtte mod toften og med et eneste jomp slængt sig agterud, fåt det ene knæ mod bådrælingen og armen strakt ud efter Oline, hvis skjørt han nådde at få tag i.

10 ›Kar ska Du åv!‹ skreg han dæmpet, men med indædt bidskhed, idet han rykkede i skjørtet.

Oline greb sig i rækværket for ikke at tumle bag over, og sled samtidig alt hvad hun kunde for at komme løs.

›Statt stidl, edl eg flængje stakkjen din! Kar ska Du åv? spyr eg.‹

Oline gav tabt. Hun mumlede noget om, at hun skulde op til ›ho Guri‹, som tjente på en bondestue i Torvegården.

›Ka heve Du i bylten din?‹

20 Det var sjøtrøjen hendes, forklarte hun. Den var revnet i sømmen, og nu skulde hun op til Guri for at få nål og tråd til at bøde den med.

Sjur Gabriel skar tænder og fremsnærrede en forbandelse.

Han havde set, at byldten rørte sig.

25 ›Gjev hega‹, sa han forbitret, og drog så hårdt i skjørtet, at Oline ramlede et par trin ned over.

›Dar heve Du heile stasen!‹ Hun hævede armen med byldten, som hun hele tiden havde søgt at holde bag sig, og slang den af al kraft imod bådbunden.

30 Sjur Gabriel vendte sig uvilkårlig for at se, hvor den faldt, og med det samme slap han taget i skjørtet.

I samme nu sprang Oline op ad trappen, skyndte sig over Triangelen og smøg som en ål op i Torvegården.

›Dekers kjærring‹, mumlede Sjur Gabriel, da han så, at
35 hun var borte. ›Tak hidne no att.‹

Han tog sydvesten af hodet, klødde sig i håret, satte den på igjen, spyttede ud over sjøen og gav sig så til at løse byldten op, hvor han fandt indsvøbt i sjøtrøjen to lyr og en middelstor tosk.

5 ›Ubegripele te sneddihet‹, sa han halvhøjt og blev siddende bøjet over den halvdøde fisk med armene på knæerne og hænderne nede mellem de skildte ben.

›Ka ska Du ha for lyren din, Du stril der i båten?‹

Sjur Gabriel så op og fik øje på en tjenestepige med tørklæde om hodet og kurv på armen; hun stod lænet ud over bryggerækværket, og betragtede fiskene, som mat slog halen mod sjøtrøjens uvante vadmél.

Uden at forandre en mine lod Sjur Gabriel hodet synke ned igjen.

15 ›Svarer Du ikkje, din striletamp! Ka ska Du ha for lyren din? Du der, hører Du! E Du døvstom, din strilegap!‹

Sjur Gabriel værdigede hende ikke et ord.

Pigen tog en nykjøbt soplime op af kurven, strakte sig ud over kanten af bolværket så langt, at hun formelig lå og ballancerte på det, daskede Sjur Gabriel på sydvesten med spidsen af soplimen, og skreg: ›E Du sovnet eller har Du Deg en blyhat! Ka ska Du ha for lyren, din strilestabejs? Ve Du svare, eller eg sitter polletie på Deg.‹

25 ›Du kadn sjøl vera stril, di byslaska‹, sa en ilter, gneldrende røst, og en gut i toplue, grå vadmelskufte med tinknapper og en tine i hånden hoppede fra trappen over i båden. ›Me æ inkje stril, me‹, vedblev han udfordrende og greb efter soplimen, ›me æ nor ifrå Hedlå.‹

›Ka skjiller det meg!‹ kom det kjapt fra den efter anstrængelsen rødsprængte pige. ›Strilene, di e vel like go, di, så inkven anen‹.

›Ka ska Du ha for lyren, Du der nor fra Hellen, då?‹ satte hun så i igjen.

›Tie skjeling stykkje‹, bed Sjur Gabriel fra sig.

›E Du galen stri – nej ka eg ville seje: mann? Det kan då vel aldrig være meningen din! – Ve Du ha to?‹

Sjur Gabriel var ubevægelig.

›Tre då!‹

5 Intet svar.

›Kaslag, ve Du ha mere enn tre? Skjæms Du ikkje? Slikt småtkrattel, den ene e jo ikkje større enn en mortonge.‹

Hun ventede lidt.

›Vær no rimeli stri – Du der nor fra Hellen. Di små utidige lyrelivene e der ingen, så byr Deg mere for. – Folk e'kje nar.‹

›Dan eine æ ein tøsk‹, bemærkede Sjur Gabriel sindigt.

›Då e no prisen enno mer uforskammet – slike blaute småtosker! Men hør no her, – eg ska gje Deg syv skjelling for slompen, d'e møkke for møkke, men eg har'kje ti te stå her å kjæfte længere.‹

›Du lyt gjeva åtta‹.

›Ånejmen gjør eg ej. – Ka tænker Du på! Syv, ikkje en kvit mere.‹

›Du får 'an inkje onne.‹

20 ›Ja så kom me'en då!‹ råbte hun vredt. ›Eg spår, Du ska få vente en anen gang, før nokken gjer Deg sånne blopenger for slikk låk fillefisk.‹

Hun tog op af kurven en tut gråt karduspapir, som hun åbnede, og som indeholdt nogle smudsige, irrede kobbermønter.

25 Sjur Gabriel tråk roligt og sendrægtigt fiskene ind på et stykke vidje, hvis ender han slyngede sammen til en hank. Så rejste han sig, trådte op på toften og rakte hånden ud efter pengene.

30 Pigen talte med høj røst skillingerne en for en ned i hånden på ham.

Da først udleverte Sjur Gabriel fisken.

›Din strilepejs!‹ råbte hun hoverende til afsked, ›for stril e Du no, og stril blir Du no!‹ Hun slog en skraldende latter op, idet hun skyndte sig afsted.

35

Sjur Gabriel lod som om han ikke hørte, og begyndte at gøre båden klar til afrejse.

›Kar æ ho mor?‹ spurgte Jens.

›Ho strauk åv – eg veit inkje, kart ho tog vegjen‹.

5 Han lod blikket fare hen over Triangelen og skottede så til Torvegården. Derpå bukkede han sig ned efter Olines sjøtrøje, som han hev agterud, og satte sig så til at øse båden læns.

Jens gjorde fast et nyt humlebånd til åren istedetfor et,
10 som var blevet sprængt, ordnede dræglinen forud, så den dannede en kvejl, og så i et væk mod Triangelen og trappen. Da der ikke var mere at gjøre for ham, stillede han sig forud med skrævende ben, hænderne i bukselommerne og ansigtet mod land. Hans mine var sørgmodig, blikket uroligt og
15 spændt.

Da båden var læns, smed Sjur Gabriel øsekjæret bag sig, tog en skrå op af vestelommen og bed et stykke af. Så sad han og gumlede med hænderne stemmet om hofterne og blikket vendt i samme retning som guttens. Af og til sukkede han
20 tungt, mumlede noget, og flyttede sig i sædet. Dagslyset var ved at gå under, men månen stod på himlen, og det var stille vejr.

Omsider rejste han sig.

›Halt Deg hjå bådne‹, sa han til Jens uden at vende sig om
25 imod ham. ›Eg kjebm trakst atte‹.

Så skridtede han hen på trappen, steg langsomt op ad den, og blev borte for Jens mellem dragerne og fløtmændene, som stod i klynger på Triangelen.